

VLAAMSE GEMEENSCHAPSCOMMISSIE

DE RAAD

ZITTING 2009-2010

28 APRIL 2010

TERREINBEZOEKEN SNOEZELRUIMTEN

**Het Balanske – Sint-Joris-Winge
De Poolster – Sint-Agatha-Berchem**

VERSLAG

namens de Commissie voor Welzijn, Gezondheid en Gezin
uitgebracht door mevrouw Brigitte DE PAUW

Hebben aan de werkzaamheden van de Commissie deelgenomen:

Vaste leden: mevrouwen Elke Roex, voorzitter, Brigitte De Pauw, Greet Van Linter

Plaatsvervanger: mevrouw Carla Dejonghe

Zie: **Stuk 413** (2009-2010) – Nr. 1 : Discussienota
Nr. 2 : Verslag

Dames en heren,

De Commissie voor Welzijn, Gezondheid en Gezin bezocht op woensdag 31 maart 2010 de snoezelruimte van het vrijetijdscentrum Het Balanske in Sint-Joris-Winge en op woensdag 28 april 2010 de snoezelruimte van het revalidatiecentrum De Poolster in Sint-Agatha-Berchem. Beide terreinbezoeken kaderen in de bespreking van de discussienota 'Meerwaarde van snoezelruimtes in Brussel', ingediend door mevrouw Carla Dejonghe – stuk 413 (2009-2010) – Nrs. 1 en 2.

De verslaggever is mevrouw Brigitte De Pauw.

I. HET BALANSKE

Algemeen

De delegatie van de Commissie voor Welzijn, Gezondheid en Gezin, onder leiding van voorzitter Elke Roex, werd in het vrijetijdscentrum 't Balanske te woord gestaan door algemeen coördinator Sofie Reynders.

Het Balanske is een vrijetijdscentrum in Sint-Joris-Winge, Vlaams-Brabant, waar gezinnen met een persoon met een handicap of beperking zich kunnen ontspannen en hun vrije tijd op een aangename en zinvolle manier kunnen doorbrengen.

Het centrum biedt een grote verscheidenheid aan vrijetijdsactiviteiten voor personen met een handicap of een beperking, ongeacht de aard ervan. Ook andere gezinsleden zijn welkom in het centrum.

Een aantal ouders uit de regio, die hun kind met een handicap of beperking thuis opvoeden, startten in 1983 een gezinswerking, omdat er voor hun kinderen zeer weinig vrijetijdsactiviteiten werden aangeboden. In 1992 groeide deze werking uit tot de vzw Gezinsactiviteitencentrum Het Balanske.

Het GAC is een privé initiatief dat ondersteuning biedt aan gezinnen met een kind met een handicap.

Naar mate de jaren vorderden, is Het Balanske uitgegroeid in Vlaanderen tot een uniek centrum. Mensen komen van ver buiten de regio (Antwerpen, Brussel, zelfs Nederland) genieten van de snoezelruimte en nemen deel aan tal van activiteiten.

Het GAC Het Balanske wordt gesubsidieerd door de Vlaamse Overheid, de Provincie Vlaams Brabant en Europa en kan beroep doen op een jaarlijkse totaalsubsidie van 57.000 euro. Het grootste deel van de inkomsten komt echter uit allerlei giften van organisaties en personen. Het gebouw is eigendom van de vzw. Het werd aangekocht door de gemeente en doorverkocht aan de vzw, die een renteloze lening kreeg.

In Het Balanske werken 7 personeelsleden (gelijk aan 4,5 full-time equivalenten) : 1 leidend coördinator, 1 fulltime en 2 parttime coördinatoren die verschillende diensten begeleiden, 2 parttime muzikleerkrachten en 1 halftime poetsvrouw. Sporadisch worden specifieke projecten gesubsidieerd.

Nieuwe opdrachten kunnen, gezien het beperkt aantal personeelsleden, niet meer gedragen worden. Sinds september is er een tijdelijke medewerkster in dienst, die wetenschap-

pelijk onderzoek verricht naar de vrijetijdstrajectbegeleiding voor personen met een handicap. Dit onderzoek loopt in het kader van de samenwerking met KVG (Katholieke Vereniging voor Gehandicapten) Vlaams-Brabant, Indivo en NFGZ (Nationale Federatie voor Gehandicaptenzorg) en geniet subsidies vanuit de provincie Vlaams-Brabant.

Voor de organisatie en begeleiding van het overgrote deel van de activiteiten wordt Het Balanske gedragen door ongeveer 450 vrijwilligers. Voor deze vrijwilligers heeft Het Balanske eveneens een activiteitenaanbod: animatorwerking - cursussen in het jeugdwerk - vrijwilligersactiviteiten

Aan de doelgroep wordt een brede waaier van activiteiten aangeboden : snoezelen - muziekatelier - crea-atelier - dansexpressie - g-basketbal - omnisport - tandemfietsen - leren spelen - lillebie (2,5 tot 5 jaar) - knutsel&frutsel (2,5 tot 5 jaar) - club SOS (volwassenwerking) - move! (volwassenwerking) - cybersnoezel - speelpleinwerking - buitenschoolse kinderopvang - vrijetijdstrajectbegeleiding - gezinswerking - oudernamiddagen - spelnamiddagen - gezinsvakanties - brussenwerking (broers en zussen van personen met een handicap) - kinderkamp - tentenweekend - thuisoppas.

Alle activiteiten worden na schooltijd en de ganse zaterdag individueel of in groep aangeboden, alle leeftijds categorieën. Mensen met een fysieke handicap of beperking komen in dezelfde groep terecht als mensen met een psychische, in functie van hun vaardigheden en uiteraard ook de compatibiliteit van hun karakter. Afhankelijk van de grootte van de groep kunnen lokalen op een handige manier met tussenwanden kleiner of groter worden gemaakt. Er is een apart muziek-, crea-, cybersnoezel- en kleuterlokaal, allemaal aangepast aan de handicap of beperking van de kinderen of volwassenen die er gebruik van maken. Het overgrote deel van de specifieke aanpassingen werd uitgevoerd door vrijwilligers. Er ging een studiebezoek aan een praktijkvoorbeeld in Nederland aan vooraf.

Sommige activiteiten zijn gratis (zoals de spelnamiddagen), voor andere activiteiten wordt een vergoeding betaald. Voor sportactiviteiten wordt 30 euro voor 10 lessen aangerekend, omdat het afhuren van de sporthal moet betaald worden. Het cybersnoezelen kost 1 euro. Het muziek- en het crea-atelier kosten 5 euro, met inbegrip van een versnapering, een drankje en het gebruik van het materiaal. Het centrum draait een break even. Het kleuterlokaal is vrij recent. Het trekt maandelijks een 30-tal kleuters om te spelen en een 10-tal om te knutselen.

Het vervoer naar en van het centrum gebeurt individueel. Het centrum beschikt niet over een eigen busje, ingevolge gebrek aan middelen en personeel. De meeste kinderen komen uit een omgevingsstraal van 15 km.

Snoezelen

Het Balanske beschikt over een ruime en fraai uitgeruste snoezelruimte, andermaal het werk van een team vrijwilligers.

Snoezelen biedt ontspanningsmogelijkheden : relaxen op een verwarmd waterbed, kleuren zien opborrelen in lichtkolommen, rustig wegdromen in een vibratiestoel, Snoezelen kan anderzijds ook heel actief zijn en nodigt uit tot uitleven in het ballenbad, op het springkasteel, in de spiegelruimtes, Iedereen krijgt de kans de snoezelruimte te ontdekken op eigen tempo, los van de verwachtingen van anderen.

Wie de snoezelruimte binnenstapt, komt terecht in een gedempt verlichte gang met allerhande ingebouwde voorwerpen in de muur, waar de kinderen letterlijk aan kunnen voelen.

Er is vlakbij de ingang een incheck-voelpunt voor autisten, die veel herkenningselementen nodig hebben. Het aanraken van de muren activeert geluids- en lichtprikkels. Vervolgens komen de gebruikers terecht in een spiegelzaal, op een traag bewegend vloerpaneel. Ook hier tal van visuele prikkels. Aanpalend bevindt zich een ruimte waarin stoom kan afgelaten worden op het springkasteel of in het ballenbad, uitgerust met een activiteitenmuur. Daar sluit de rustgevende fluoruimte op aan, uitgerust met een lichttapijt, een aquarium en een lichtgevende bellenbuis. Opnieuw worden visuele prikkels en gehoorprikkels gecombineerd. De muziekrimte sluit hierop aan. En dan volgt de kers op de taart : een relaxatieruimte, voorzien van een reusachtig verwarmd waterbed en een comfortabel relaxbed, gevuld met piepschuimbolletjes.

Snoezelen kan elke dag, ook in het weekend. Een snoezelsessie duurt 1u30. Tijdens werkdagen zijn sessies mogelijk van 9u00 tot 10u30, van 10u30 tot 12u00, van 12u00 tot 13u30, van 14u00 tot 15u30 en van 15u30 tot 17u00. Een gezin met een persoon met een handicap betaalt 6,20 euro. Elk niet-gezinlid dat meekomt, betaalt 3,10 euro extra. Groepen en instellingen betalen 3,10 euro per groepslid. Er komen quasi geen groepen bejaarden uit rusthuizen meer snoezelen, wat vroeger wel het geval was.

Omdat in de zomer mensen naar buiten lukt, ontstond het idee om een snoezelspeeltuin te ontwikkelen. De uitdaging bestond erin het binnenhuisconcept van de snoezelruimte te vertalen naar een buitenopstelling. Tegelijkertijd wilde men de prikkels die de kinderen kenden van de binnensnoezelruimte, ook zo veel mogelijk buiten aanbieden. Voor het elektronisch materiaal, dat binnen gebruikt wordt, was dat niet altijd mogelijk. De speeltuin bestaat uit vier “snoezeleilanden” die met elkaar verbonden zijn. Op elk eiland worden prikkels voor een bepaald zintuig aangeboden. Er staan ook doe-panelen waarop kinderen kleine activiteiten kunnen uitvoeren. De snoezelspeeltuin van Het Balanske werd ontworpen door een studente productingenieur, die er haar eindwerk van maakte. Aan de bouw werd meegewerkt door leerlingen van het VTI Leuven. Het is de bedoeling dat kinderen zonder handicap en kinderen met een handicap samen gebruik maken van de snoezelspeeltuin. Dit project moet de integratie tussen beiden sterk bevorderen. De snoezelspeeltuin van Het Balanske is uniek in Europa.

Een leuke snoezelvariant is het cybersnoezelen. Kinderen met een beperking kunnen hier elk op eigen niveau terecht voor computerspelletjes, e-mailen, chatten, muis- en andere vaardigheidstraining, allerlei activiteiten om al spelend te leren, enz.... Bovendien is er voorzien in een heleboel aangepaste hard- en software speciaal voor kinderen met motorische en/of mentale beperkingen.

II. DE POOLSTER

Algemeen

Dokter Stephan Decreton, algemeen directeur van het revalidatiecentrum De Poolster, verschaft een overzicht van de werking van de instelling. De Poolster is een ambulante instelling van de Vlaamse Gemeenschapscommissie, erkend door het Riziv en erkend en gesubsidieerd door het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap. De instelling is bevoegd voor het afleveren van multidisciplinaire verslagen. In totaal worden een 180-tal kinderen multidisciplinair begeleid. Per kind gaat om 3 disciplines van ½ uur of een uur. De kinderen worden veelal doorverwezen door de school of door de CLB's en kampen in hoofdzaak met problemen inzake werkhouding.

De Poolster wil, als revalidatiecentrum, bijdragen tot een maximale ontplooiing van personen met een auditieve -, leer- of ontwikkelingsproblematiek, teneinde sociale en/of pro-

fessionele (her)integratie mogelijk te maken. Deze doelstelling wordt concreet vertaald in het vroegtijdig opsporen van functiestoornissen, het informeren van de betrokkene en/of zijn omgeving over het resultaat van het diagnostisch proces en het opstarten van de gepaste behandeling, begeleiding en doorverwijzing.

Het centrum wenst een gedifferentieerd aanbod uit te bouwen in en rond Brussel. De hulpverlening vertrekt vanuit de vraag en wordt individueel aangepast.

Op het vlak van auditieve problemen groeide De Poolster uit tot het referentiecentrum voor diagnose en behandeling van heel jonge kinderen (ALGO-test). Het centrum beschikt over performante apparatuur en staat garant voor een deskundige aanpak. Maar de dienstverlening is niet enkel gericht op kinderen. De Poolster garandeert een snelle en efficiënte interventie bij gehoorproblemen in alle leeftijdscategorieën.

Wat de leer- en ontwikkelingsstoornissen bij peuter, kleuters en lagere schoolkinderen betreft, vertrekt men van multidisciplinair onderzoek om tot een geïndividualiseerde therapie te komen. Er wordt onder meer gefocust op de behandeling van lees -, spelling -, en rekenproblemen, op zelfstandig leren werken (Cognet, Meichenbaum,...). Het centrum biedt therapie aan inzake schrijfmotoriek en staat in voor psychomotorische en psychosociale begeleiding.

De Poolster beschikt over een team van audiologen, logopedisten, psychologen, een ergotherapeut, een kinesitherapeut, een maatschappelijk assistent, een orthopedist en een neus-, keel-, oorarts/revalidatiearts. In totaal gaat het over 18 personen.

Snoezelen

Kinesitherapeut Willy Sermon benadrukt dat de snoezelruimte van De Poolster wordt gebruikt bij psychomotorische begeleiding en in feite een tool is van het revalidatiewerk. De ruimte is niet publiek toegankelijk, noch voor individuen, noch voor groepen. De snoezelruimte kan prikkelsterk/stimulerend (sterk geluid, trilvloer, lichtbeweging) of prikkelarm/relaxerend (zachte muziek, schemerlicht) gemaakt worden. Alle kinderen met een beperking, van welke aard ook, kunnen er terecht, alsook volwassenen met gehoorstoornissen.

Het begrip ‘snoezelen’, een samentrekking van snuffelen en doezelen, dook in de jaren 1960 voor het eerst op in de Verenigde Staten in de psychiatrie. Vanaf 1966 wordt gewerkt met het zintuiglijk stimuleren van mentaal zwakke patiënten. Later wordt het snoezelen opengetrokken naar een ruimere doelgroep.

Zintuiglijke stimuli zijn ontzettend belangrijk in de ontwikkeling van een kind in de levensfase tussen 0 en 2 jaar. Voor kindjes met een gehoorstoornis wordt veelvuldig gebruik gemaakt van de trilvloer om de muziek te kunnen voelen. Dit zet aan tot beweging of ontspanning, afhankelijk van de gebruikte muziek.

In de snoezelruimte wordt ‘spontane’ psychomotorische revalidatie gestimuleerd. Revalidatie is in het hoofd van de kinderen iets dat ze ‘moeten’ doen, iets dat ze niet leuk vinden. Door middel van hippe muziek worden spontane bewegingen opgewekt.

De ruimte biedt eveneens mogelijkheden voor therapie in verband met aandacht en concentratie. De combinatie van een black light en een spelkoffer leidt tot het uitvoeren van revalidatieopdrachten, die door de kinderen niet als een must, maar als een spelletje worden ervaren.

Commissievoorzitter Elke Roex vraagt welke plaats het snoezelen inneemt in het revalidatieproces ?

De heer Sermon antwoordt dat snoezelen verschillende functies kan hebben in een revalidatieproces : ontspanning, beloning of speelmoment. Het snoezelen wordt niet enkel aan het einde van een revalidatiemoment ingebouwd, maar ook op andere momenten omdat het kan motiveren tot andere opdrachten.

Commissielid Greet Van Linter vraagt of het gebruik van de snoezelruimte voor motorische stimulering enkel gericht is op individuen of ook op groepen. Hoe wordt het programma aangepast aan de gebruiker(s) ? Indien er ook in groepsverband wordt gewerkt, gaat er dan nog voldoende aandacht naar de individuele revalidatie van elk groepslid ? Is de aanpak voor psychiatrische patiënten en dementerende bejaarden anders ?

Kinesitherapeut Willy Sermon benadrukt dat kinderen samen laten werken een stimulerend effect heeft en minder dwingend overkomt. Kinderen hebben nood aan een groep. De groep heeft een positieve invloed op de motorische ontwikkeling. Zo wordt met de oudere kinderen een ‘gebruikersreglement’ voor de snoezelruimte opgemaakt, waardoor hen op een speelse wijze structuur wordt bijgebracht. Naargelang de doelgroep is de aanpak inderdaad anders.

Mevrouw Sandra Binst, verbonden aan Kasterlinden als verantwoordelijke voor een groep kleuters met autismespectrumstoornissen, verduidelijkt dat kleuters en leerlingen van Kasterlinden in groep(jes) gebruik maken van de snoezelruimte van De Poolster. Elke groep heeft een andere nood. De snoezelruimte wordt gebruikt als ontspanningsruimte of als ruimte waar een flexibele invulling aan vrije tijd wordt gegeven.

Er zijn vaste momenten waarop de snoezelruimte ter beschikking is van Kasterlinden, maar anderzijds moet men er ook terecht kunnen als een kind nood heeft aan een time-out. Soms kan dat, soms niet, omdat de ruimte is gereserveerd voor revalidatie. In groep snoezelen heet maxisnoezelen. Individueel snoezelen heet minisnoezelen. Minisnoezelen kan in de klas zelf, op een matras, die via een houten muurtje afgescheiden is van de rest van de klas. Daar kan een kind dat over zijn toeren is, even tot rust komen. Ideaal zou natuurlijk zijn dat elke instelling een snoezelruimte heeft. Snoezelactiviteiten worden vaak door de ouders thuis nagebootst om de kinderen een time-out toe te laten. Ouders hebben vaak een tunnelzicht op hun kind met een beperking. Hun visie op ontspanning met hun kind wordt gehypothekeerd door de zorg voor hun kind. Het is de bedoeling deze blokkering te doorbreken.

Mevrouw Binst begeleidt momenteel een groep van 8 kleuters met autismespectrumstoornissen. Deze groep is te omvangrijk om samen te laten snoezelen. De kleuters geraken overprikkeld als ze met 8 in de snoezelruimte zitten omdat ze allemaal alles tegelijk willen doen, wat in chaos resulteert en zeker geen geruststelling en vertrouwen biedt. Autistische kinderen hebben nood aan prikkelarme ruimten. Gewoon leven is voor hen zeer moeilijk. Zij kunnen zelf geen invulling geven aan hun vrije tijd en hebben structuur nodig. Kiezen is voor hen ongelooflijk moeilijk. Het is de bedoeling om met deze kinderen meerdere leuke dingen te doen in hun vrije tijd, zodat ze later zelfstandig een keuze zouden kunnen maken uit deze leuke dingen. Kiezen moet hen aangeleerd worden om hun integratie en weerbaarheid in de samenleving te bewerkstelligen.

De snoezelruimte van De Poolster is in feite te klein voor exploratie. Er is te weinig ruimte om een afwisselende combinatie van belevingen mogelijk te maken, zoals spelen in een ballenbad, relaxen op een waterbed en lichten kijken.

Commissielid Carla Dejonghe vraagt of een snoezelbus (zoals in Nederland) al dan niet een efficiënte oplossing kan bieden. De ruimte in een snoezelbus is nog beperkter dan de oppervlakte van de snoezelruimte in De Poolster.

Mevrouw Binst antwoordt dat dit afhankelijk is van het type van individu of groep. Een busreis kan positief of negatief ervaren worden. Sommige autistische kinderen vinden een bus eng en beginnen te panikeran bij de idee alleen al. Dan valt het ontspannend element weg of gaat het effect van de therapie verloren.

De heer Jan De Crom, directeur Basisschool Kasterlinden, suggereert dat in de nieuwe infrastructuur voor Kasterlinden misschien een snoezelruimte kan overwogen worden. Uiteraard zou deze op bepaalde tijdstippen kunnen opengesteld worden voor buitenstaanders. Commissielid Brigitte De Pauw zegt dat een instelling inderdaad veel baat heeft bij een eigen snoezelruimte. Zij verwijst naar kinderdagverblijf De Ketjes, dat over een eigen snoezelruimte beschikt.

Commissielid Brigitte De Pauw vraagt of de kinderen die verblijven in het internaat ook buiten de kantooruren kunnen gebruik maken van de snoezelruimte voor de invulling van hun vrije tijd.

Dokter Decretan antwoordt dat de snoezelruimte enkel toegankelijk is tijdens de kantooruren en dat de vraag naar snoezelen buiten deze uren door de school nog niet werd gesteld.

Mevrouw Carla Dejonghe is van mening dat het nuttig zou zijn om een 'snoezelhandleiding' te maken, waarin alle know how wordt samengebracht.

Vervolgens nemen de commissieleden een kijkje in de snoezelruimte van De Poolster. Het verwarmde waterbed, de trilvloer, de muziek en de lichtbewegingen worden geactiveerd en gedemonstreerd.

Na het bezoek aan de snoezelruimte vraagt mevrouw Van Linter waarom er geen tast- en reukstimuli aanwezig zijn, te meer daar de ruimte wordt gebruikt voor gehoorgestoorden, die sowieso al een zintuig moeten missen.

Dokter Decretan antwoordt dat de tastzin wordt gestimuleerd via de diverse objecten in de spelkoffer. Aromatherapie is belangrijk voor gehoorgestoorden, maar niet noodzakelijk. Vibraties echter zijn wel essentieel. Therapeutisch gezien is er een hiërarchie in de zintuigen.

Daarbij komt nog de budgettaire beperking, die inhoudt dat er keuzes moeten gemaakt worden. Het recent installeren van een lichtzuil, een wandzitbank en een lichtwolk boven het waterbed hebben samen om en bij de 7.000 euro gekost.

De medewerker van commissielid Carla Dejonghe studeerde onder meer aromatherapie en stelt dat de aankoop van een klein aroma-apparaat niet duur uitvalt. Het is evenwel moeilijk om een geur te vinden die een hele groep écht ligt. Lavendel heeft bijvoorbeeld op de ene persoon een ontspannend effect en is voor de andere een storende geur.

Tot slot dankt commissievoorzitter Elke Roex de sprekers voor de boeiende uiteenzetting.

De verslaggever,
Brigitte DE PAUW

De voorzitter,
Elke ROEX